

*С. І. Травінська,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ "ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ" В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА

S. Travinska,
Post graduate student, Taras Shevchenko Kyiv National University

THE ESSENCE OF A CATEGORY "CURRENT LIABILITIES" IN THE ACCOUNTING OF MILK PROCESSING COMPANY

У статті проаналізовано динаміку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах України за 2008—2012 р.; здійснено огляд законодавчо-нормативних документів та економічної літератури щодо підходів до тлумачення поняття "поточні зобов'язання"; розмежовано трактування зобов'язань з правової, економічної та бухгалтерської точки зору; сформовано власне визначення категорії "поточні зобов'язання" в бухгалтерському обліку.

The article analyses the dynamics of current liabilities for milk processing companies of Ukraine for 2008—2012; reviewed of the legislative-normative documents and of the economic literature on approaches to the notion of "current liabilities"; differentiated interpretation of the liabilities from the legal, economic and accounting point of view; formed its own definition of the category of "current liabilities" in accounting.

Ключові слова: зобов'язання, поточні зобов'язання, бухгалтерський облік, правовий аспект, економічний аспект, молокопереробне підприємство.

Key words: liabilities, current liabilities, accounting, the legal aspect, the economic aspect, milk processing company.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Виробництво молочної продукції займає одне з головних місць у харчовій та переробній промисловості, а її продукція належить до найнеобхідніших продуктів споживання населення України.

Так, за даними Держкомстату України виробництво рідкого молока в країні у січні — квітні 2013 року зросло порівняно з аналогічним періодом 2012 року на 2,7% — до 290 тис. тонн. Виробництво вершкового масла за січень — квітень 2013 року становило 23,6 тис. тонн, що на 0,8% більше, ніж за аналогічний період минулого року. У січні — квітні 2013 року вироблено 28,4 тис. тонн свіжого неферментованого сиру (в т.ч. сирної сироватки та кисломолочного сиру), що на 10,6% перевищує обсяги виробництва за аналогічний

період 2012 року. За підсумками перших чотирьох місяців 2013 р. було вироблено 170 тис. тонн йогуртів та іншого ферментованого або сквашеного молока і вершків, що на 15,6% більше, ніж у січні-квітні минулого року [3].

Господарська діяльність будь-якого молокопереробного підприємства неможлива без залучення позикових коштів. Позикові кошти у вигляді поточних зобов'язань виступають джерелом формування та фінансування активів, а отже відіграють важливу роль у функціонуванні молокопереробного підприємства.

Отже, виникає потреба в дослідженні питання бухгалтерського обліку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах.

Таблиця 1. Питома вага поточних зобов'язань у складі позикового капіталу на молокопереробних підприємствах України (станом на 1 січня кожного року)

Підприємство	2008		2009		2010		2011		2012	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
ПАТ «Яготинський маслозавод»	19603	84.8	23558	54.2	16753	25.7	100075	84.98	139370	69.3
ПАТ «Пирятинський сирзавод»	31427	91.2	—	—	41161	34.9	40336	33.3	47999	34.02
ТОВ «Еталонмолопродукт»	59950	45.9					368774	79.1	67048	99.6
ПАТ «Молочний альянс»	272.3	100					18684.4	99.8	13891	96.01

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасні дослідження проблеми обліку поточних зобов'язань присвячено багато праць вчених-економістів. Вагомий внесок у їх вирішення зробили такі науковці, як: Броунлі та І. Річард, Н.В. Гойло, С.Ф. Голов, І.П. Житна, Г.Г. Кірейцев, В. Кладієв, В.В. Лаптев, В.В. Мушинський, І.В. Орлов, Я.В. Соколов, І.А. Танчук, Н.М. Ткаченко та інші. Проте визначення сутності категорій "зобов'язання", "поточні зобов'язання", їх розмежування з правової, економічної, бухгалтерської точки зору потребують подальших наукових досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Проаналізувати динаміку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах України за 2008—2012 рр.; дослідити трактування зобов'язань з правової, економічної та бухгалтерської точки зору; надати власне визначення категорії "поточні зобов'язання" в бухгалтерському обліку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізуємо динаміку поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах України за 2008—2012 рр. (табл. 1, рис. 1). Дослідження здійснено на основі даних річної фінансової звітності підприємств [10].

З табл. 1 видно, що питома вага поточних зобов'язань в позиковому капіталі на ПАТ "Яготинський маслозавод" та ПАТ "Пирятинський сирзавод" дещо зменшилась у 2012 році порівняно з 2008 роком на 15,5% та 57,2% відповідно. Це свідчить про використання підприємствами довгострокових зобов'язань. У свою чергу, на ТОВ "Еталонмолопродукт" у 2012 році порівняно з 2008 роком збільшується питома вага поточних зобов'язань на 53.7% і становить 99.6% у 2012 році, це

майже увесь позиковий капітал. На ПАТ "Молочний альянс" ситуація протягом 2008—2012 рр. практично стабільна, частка поточних зобов'язань в позиковому капіталі коливається від 100% у 2008 р. до 96,01% у 2012 р. (рис. 1). Незважаючи на це, обсяг поточних зобов'язань з кожним роком на досліджуваних підприємствах зростає. (табл. 1.)

Для удосконалення методології та контролю поточних зобов'язань необхідно насамперед з'ясувати суть цього поняття, адже сутність є головним, визначальним, що зумовлене тенденціями розвитку та наукового пізнання.

Поняття "зобов'язання" є різностороннє, тому його потрібно розглядати з правової, економічної та облікової точки зору.

Становлення зобов'язань як юридичної категорії взяло початок ще за часів античності. Так, Інституції Юстиніана визначають зобов'язання як правові узи, згідно з якими ми пов'язані необхідністю що-небудь виконати згідно із правом нашої держави [23, с. 203].

Тоді зобов'язання визначалось як правовий зв'язок між суб'єктами, проте представляло панування над боржником.

Протягом XV — XX ст. сформувались два окремі наукові напрями трактування категорії зобов'язань в історії бухгалтерського обліку: юридичний (XVIII ст.) та економічний (початок XIX ст.).

Прихильників положень економічної категорії більше ніж юридичної. Юридична категорія у подальшому розвитку не обґрунтувалась настільки, щоб витіснити облік із своєї сутності, як очікувалось її представниками. Саме тому, представники таких країн, як Італія, Франція, Німеччина, Росія, Нідерланди зробили значний внесок у становлення сучасного бухгалтерського обліку у сфері категорії зобов'язань. Це: Людовік Кріпа, Франческо Вілла, Жак Саварі, Фрідріх Гюглі, Пауль Герстнер та інші.

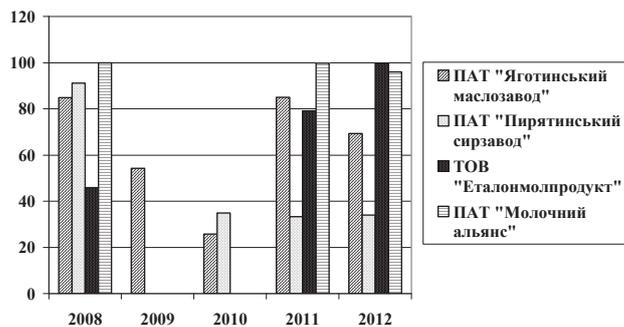

Рис. 1. Динаміка поточних зобов'язань на молокопереробних підприємствах України за 2008—2012 рр.

Таблиця 2. Визначення поняття "зобов'язання" в законодавчо-нормативних документах

№ п/п	Джерело	Визначення
1.	Господарський кодекс України [6]	У ст. 173 Господарського кодексу України господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку
2.	Цивільний кодекс України [28]	Статтею 509 визначено, зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості
3.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [12]	Зобов'язання – заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
4.	П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [21], П(С)БО 2 «Баланс» [22]	Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
5.	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [18]	Зобов'язання – існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди

Юридичний (правовий) напрям розвивався в Італії, Франції, Швейцарії, де існує і сьогодні. Його яскравими представниками можна назвати Лука Пачолі, Ніколо д'Анастасіо, Д. Кастіло, А. Бомон, Рене Саватьє, І.Ф. Шер та інші. [20, с. 172]

Найбільш вдало теорію зобов'язань, на нашу думку, обґрунтував Рене Саватьє, який належав до прихильників положень юридичної категорії. В своїх дослідженнях він формулює загальну дефініцію обліку: "Бухгалтерський облік є, головним чином, відображення динаміки вимог та зобов'язань". Вчений зазначав, що вимоги відображаються в активі, зобов'язання — в пасиві балансу, а співвідношенням вимог та зобов'язань визначається економічна стійкість підприємства [20, с. 176].

Отже, для кожного періоду розвитку бухгалтерського обліку існували свої підходи щодо сутності та обґрунтованості категорії зобов'язань. Проте всі вони ґрунтувались на зобов'язальному праві.

Розглянемо тлумачення зобов'язань в нормативно-законодавчих документах. Сьогодні основними нормативними документами, які регулюють зобов'язання в Україні, є Господарський та Цивільний кодекси. Методологічні засади формування інформації щодо зобов'язань в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності визначені Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", П(С)БО 2 "Баланс", П(С)БО 11 "Зобов'язання", П(С)БО 26 "Виплати працівникам", МСБО 37 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи" та ін. Трактують поняття "зобов'язання" в законодавчо-нормативних документах наведено в табл. 2.

У Великому бухгалтерському словнику наводять таке визначення: "зобов'язання — це оформлені договором громадянсько-правові відносини, в силу яких одна сторона зобов'язана виконати на користь іншої

сторони певні дії або утриматися від певних дій. Зобов'язання завжди мають певний суб'єктивний склад, динамічність, владність змісту, цілеспрямованість, конкретність, санкціонованість" [2, с. 347].

Російські дослідники В.В. Лаптев та І.А. Танчук розрізняють господарське зобов'язання та зобов'язання, визначене Цивільним кодексом. І.А. Танчук визначає господарське зобов'язання як господарські правовідносини, в яких один суб'єкт (боржник) зобов'язаний вчинити на користь іншого (кредитора) певну дію господарського характеру або утриматися від певної дії [25, с. 30].

Науковець В.В. Лаптев під господарським зобов'язанням розуміє врегульовані господарським законодавством відносини планово-вартісного характеру, в яких з метою досягнення встановлених планом результатів одна сторона зобов'язана на користь іншої вчинити певного виду господарсько-оперативні та (або) господарсько-управлінські (планово-організаційні) дії, а інша вправі вимагати їх вчинення [16, с. 146].

Вітчизняний учений В.В. Мушинський також розрізняє господарське зобов'язання від цивільного та наводить такі основні риси господарських зобов'язань, що відокремлюють їх від цивільних:

- 1) опосередковують господарську діяльність;
- 2) суб'єктами є юридичні особи, їх структурні підрозділи, громадяни-підприємці, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією. [19, с. 138]

З юридичної точки зору поняття "зобов'язання" є ширшим, ніж з бухгалтерської. Зобов'язання в праві виникає з договору, незалежно від того, відбулись вже певні дії щодо його виконання чи ні. В бухгалтерському обліку відображаються лише ті зобов'язання, що виникають із початком виконання договору, а не в момент його підписання. Також зобов'язання реєструються в

Таблиця 3. Визначення поняття "поточні зобов'язання" в науковій літературі

№ п/п	Джерело	Визначення
1	Бланк І.А. [1, с. 216]	Короткострокові фінансові зобов'язання – всі види залучених фінансових коштів, що використовує підприємство, із строком погашення основної суми боргу до одного року (короткострокові банківські кредити, короткострокові позики небанківських установ, емітовані короткострокові облігації підприємства, емітовані векселя, отримані товарні кредити, різні форми внутрішньої кредиторської заборгованості тощо)
2	Голов С.Ф., Єфіменко В.І. [5, с. 72]	Короткострокові зобов'язання (кредиторська заборгованість) включає в себе борги, які мають бути погашені впродовж року або одного господарського циклу незалежно від його тривалості
3	Грабова Н.Н. [7, с. 173]	Поточні зобов'язання – сума боргів, які належить сплатити підприємству іншим підприємствам, фірмам, а також громадянам, які є його кредиторами
4	Грішина О. [8]	Поточні зобов'язання – заборгованість, яка має бути погашена протягом поточного операційного циклу підприємства
5	Завадський І.С., Осовська Г.В., Юшкевич О.О. [9, с. 133]	Поточні зобов'язання - сума боргів, що належить сплатити підприємству, організації, установі. Поточні зобов'язання виникають в процесі господарської діяльності підприємства, організації, установи і свідчать про залучення коштів в господарську діяльність підприємства
6	Завгородній В.П. [11, с. 172]	Поточні зобов'язання – сума заборгованостей підприємства (організації) юридичним або фізичним особам (кредиторам), що має бути погашена протягом операційного циклу. Виникає внаслідок господарських стосунків між ними.
7	Житна І.П. [13, с. 112]	Поточні зобов'язання – сума заборгованості підприємства перед юридичними і фізичними особами
8	Кірейцев Г.Г. [14, с. 243]	Поточні зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди
9	Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д. [17, с. 198]	Поточні зобов'язання – складова капіталу підприємства, яка представляє собою вимоги до підприємства з боку фізичних та юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг
10	Ткаченко Н.М. [26, с. 153]	Поточні зобов'язання – заборгованість підприємства по оплатам іншим суб'єктам господарювання
11	Філімонов О.С. [27, с. 234]	Поточні зобов'язання – це борги (заборгованість) підприємства, які виникають внаслідок придбання товарів та послуг в кредит, або кредити, які підприємство отримує для свого фінансування
12	Чабанова Н.В. [29, с. 179]	Поточні зобов'язання – це вимоги по відношенню до підприємств інших суб'єктів господарювання та отримання грошей, товарів або надання послуг

бухгалтерському обліку лише тоді, коли виникає заборгованість.

Такі вчені, як Я.В. Соколов та М.Л. Пятова наводять такі основні відмінності поняття "зобов'язання" в юриспруденції та бухгалтерському обліку:

— зобов'язання в бухгалтерському обліку виникає не тільки з Цивільного кодексу, а й з інших галузей права: фінансового, трудового чи окремих законодавчих актів, що регулюють економічні відносини;

— поняття "зобов'язання" в праві та бухгалтерському обліку мають різний зміст;

— договір — тільки юридичний факт, тому в бухгалтерському обліку відображаються договірні зобов'язання в момент їх виконання, а не виникнення [24].

Розглянемо характеристику категорії зобов'язань за іноземними науковцями. Броунлі та І. Річард дають таке визначення зобов'язанням: (liability) — заборгованість підприємства, що виникає внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Вони виділяють такі необхідні риси, що визначають зобов'язання:

— поточні обов'язки одного чи кількох інших суб'єктів господарювання, що спричиняють врегулювання проблеми передачі чи використання в майбутньому активів на визначену дату, на випадок спеціальної події чи на вимогу;

— обов'язки підприємств сплачувати заборгованість в майбутньому;

— угода чи інша подія кредитування підприємства вже відбулася [30, с. 496].

З вищенаведеного слідує, що поняття "зобов'язання" в бухгалтерському обліку має свої особливості та поєднує в собі економічний та юридичний аспекти.

Так, дослідник Гойло Н.В. зазначає, що в господарському житті склад зобов'язань, відображених у бухгалтерському обліку, залежить від того, які теоретичні погляди покладені в основу бухгалтерських нормативних документів. Підставами виникнення зобов'язань в бухгалтерському обліку можуть бути як виконання договорів, укладених підприємством зі своїми контрагентами, так і обов'язок підприємства, що виникає на підставі нормативних актів (сплата податків, страхових внесків, штрафів, пені, неустойок, розрахунки з оплати праці, розрахунки з учасниками) [4, с. 26].

Отже, поняття зобов'язання в бухгалтерському обліку має ознаку господарського зобов'язання, оскільки виникає між суб'єктами господарювання, а також цивільного — існує у вигляді заборгованості з фізичними особами.

Кладієв В. [15, с. 164] зазначає такі умови виникнення правового зобов'язання:

— договір, в межах якого сторони домовляються про виконання зобов'язання;

— наявність у законодавстві певних вимог, згідно яких підприємство має виконати певні дії;

— делікт — розмір зобов'язання визначається через обсяги нанесеної шкоди.

Традиційне зобов'язання — це зобов'язання, яке підприємство самостійно бере на себе в результаті своєї діяльності, коли:

— внаслідок минулих подій підприємство самостійно визнає, що при визначених умовах візьме на себе зобов'язання, навіть якщо при цьому не буде існувати правового зобов'язання;

— внаслідок яких у третіх сторін є певні обгрунтовані очікування відносно того, що підприємство виконає свої зобов'язання, та що вони можуть покладатися на ці очікування та діяти відповідним чином.

Отже, причини виникнення традиційних зобов'язань відрізняються від передумов визнання юридичного контракту чи інших формальних юридичних вимог [15, с. 165].

Також дослідимо трактування поняття "поточні зобов'язання" вітчизняними та іноземними вченими у спеціальній науковій літературі, виходячи з теми дослідження (табл. 3).

Згідно з П(С)БО 2 "Баланс", поточні зобов'язання — зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Проаналізувавши табл. 3, можна сказати, що більшість авторів визначають поточні зобов'язання як заборгованість підприємства, а також підкреслюють строк її погашення протягом операційного циклу.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті проведеного нами дослідження, встановлено, що поняття "зобов'язання", "поточні зобов'язання" є неоднозначними, і по-різному трактуються у правовому, економічному та бухгалтерському полі.

Враховуючи вищенаведене, поняття "поточні зобов'язання" як категорію бухгалтерського обліку доцільно визначити так: "поточні зобов'язання" — це теперішня, визначена у вартісному вираженні та юридично регламентована заборгованість підприємства, яка виникла перед іншими фізичними та юридичними особами і буде погашена протягом операційного циклу підприємства, що спричинить зменшення економічних ресурсів підприємства.

Література:

1. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера. — К.: Ника-Центр, 1998. — 480 с.
2. Большой бухгалтерский словарь / Под ред. А.Н. Азриляна. — М.: Институт новой экономики, 1999. — 574 с.
3. Виробництво молока в Україні за 4 місяці 2013 зросло на 2,7% [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/news/168385-virobnitstvo-moloka-v-ukrajini-za-4-misyatsi-2013-zroslo-na-27.html>. — Назва з екрану.
4. Гойло Н.В. Розмежування сутності бухгалтерських категорій "зобов'язання", "заборгованість", "розрахунки" // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки, 2012, № 2 (60). — С. 25—28.
5. Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік. — К.: ТОВ "Автоінтерсервіс", 1996. — 544 с.

6. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. №436-XIV (зі змінами та доповненнями).

7. Грабова Н.Н. Бухгалтерский учет в торговле. Практическое пособие. — К.: "Учетинформ", 1996. — 382 с.

8. Грішина О. Первинний облік // Головбух. 2002. — № 3. — С. 10—15.

9. Економічний словник / Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. — К.: Кондор, 2007. — 357 с.

10. Емітенти / База даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua/db/emitent/search>. — Назва з екрану.

11. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. — К.: А.С.К., 2001. — 848 с.

12. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами та доповненнями).

13. Житна І.П., Нескреба А.М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. — К.: Вища школа, 1992. — 191 с.

14. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. — К.: ЦУЛ, 2002. — 496 с.

15. Кладієв В. Облік зобов'язань: методологічний аспект [Текст] / В. Кладієв // Наукові праці / Кіровоградський держ. техн. ун-т. Економічні науки. — Кіровоград, 2004. — Вип. 5, ч. 2. — С. 163—169.

16. Лаптев В.В. Хозяйственное право [Текст]: учеб. / под ред. В.В. Лаптев. — М.: Юридическая литература, 1983. — 528 с.

17. Магістерська програма "Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу" [Текст]: навч.-метод. комплекс / М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. заклад "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана"; [кер. авт. кол. А.М. Поддєрьогін; уклад. Н.Д. Бабяк, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, Р.І. Заворотній та ін.]. — К.: КНЕУ, 2008. — 536 с.

18. МСБО 37 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи", IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 р.

19. Мушинський В.В. Поняття та забезпечення виконання зобов'язання: економічний та правовий вимір // Вісник ЖДТУ. — №3 (53), 2010. — С. 136—142.

20. Орлов І.В. Генезис поняття "зобов'язання" в юридичному та економічному напрямках бухгалтерського обліку // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Вип. 1 (16). — Житомир: ЖДТУ, 2010, С. 170—177.

21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затвержене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.99 р. №87.

22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затвержене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.99 р. № 87.

23. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней [Текст]: учеб. пособие / Я.В. Соколов. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. — 638 с.

24. Соколов Я.В. Обязательство: что это? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [www / URL:http://www.buh.ru/document.jsp?ID=790](http://www.buh.ru/document.jsp?ID=790). — Назва з екрану.

25. Танчук І.А. Хозяйственные обязательства [Текст] / И.А. Танчук, В.П. Ефимочкин, Т.Е. Абова. — М.: Юридическая литература, 1970. — 216 с.

26. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник. — К.: А.С.К., 2001. — 784 с.

27. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і допов. — К.: МАУП, 2004. — 328 с.

28. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV(зі змінами та доповненнями).

29. Чабанова Н.В., Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік: Посібник. — К.: ВЦ "Академія", 2002. — 672 с.

30. 'Fundamental concepts in liability valuation and reporting' In Brownlee and Richard E.(eds.), Corporate Financial Reporting: Text and Cases. Boston: Irwin / McGraw-Hill, 1998.

References:

1. Blank, I.A. (1998), Slovar'-spravochnik finansovogo menedzhera [Dictionary of financial Manager], Nika-Centr, Kyiv, Ukraine.

2. Azriljan, A.N. (1999), Bol'shoj buhgalterskij slovar' [Large accounting dictionary], Institut novej jekonomiki, Moscow, Russia.

3. Economics.unian.net (2013), "Milk production in Ukraine for 4 months 2013 increased by 2.7%", available at: <http://economics.unian.net/ukr/news/168385-virobnitstvo-moloka-v-ukrajini-za-4-misyatsi-2013-zroslo-na-27.html> (Accessed 2 October 2013).

4. Hojlo, N.V. (2012), "The distinction entity accounting categories "liabilities", "receivable", "calculations"" , Visnyk ZhDTU, Seriya: Ekonomichni nauky, vol. 2(60), pp. 25—28.

5. Holov, S.F. and Yefimenko, V.I. (1996), Finansovyj ta upravlins'kyj oblik [Financial and managerial accounting], TOV "Avtointerservis", Kyiv, Ukraine.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "The economic code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Accessed 2 October 2013).

7. Grabova, N.N. (1996), Buhgalterskij uchet v torgovle [Accounting in trade], Prakticheskoe posobie, "Uchetinform", Kyiv, Ukraine.

8. Hrishyna, O. (2002), "The initial accounting", Holovbukh, vol.3, pp.10—15.

9. Osovs'ka, H.V. Yushkevych, O.O. and Zavads'kyj J.S. (2007), Ekonomichnyj slovnyk [Dictionary of Economics], Kondor, Kyiv, Ukraine.

10. Smida.gov.ua (2013), "Issuers / Database", available at: <http://www.smida.gov.ua/db/emitent/search> (Accessed 2 October 2013).

11. Zavorodnij, V.P. (2001), Bukhholders'kyj oblik v Ukraini [Accounting in Ukraine], A.S.K., Kyiv, Ukraine.

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On accounting and financial reporting" available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Accessed 2 October 2013).

13. Zhytna, I.P. and Neskreba, A.M. (1992), Ekonomichnyj analiz hospodars'koi diial'nosti pidpriemstv

[Economic analysis of economic activity of enterprises], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.

14. Kirejtsev, H.H. (2002), Finansovyj menedzhment [Financial management], TsUL, Kyiv, Ukraine.

15. Kladiiev, V. (2004), "Accounting of liabilities: methodological aspect", Naukovi pratsi (Kirovohrads'kyj derzh. tekhn. un-t) Ekonomichni nauky, Issue 5, part 2, pp.163—169.

16. Laptev, V.V. (1983), Hozhajstvennoe pravo [Economic law], Juridicheskaja literatura, Moscow, Russia.

17. Poddier'ohin, A.M. Babiak, N.D. Bilyk, M.D. and Buriak L.D. (2008), Mahisters'ka prohrama [Master program], "Finansovyj menedzhment u sferi biznesu" [Financial management in the sphere of business], Vadym Het'man Kyiv National economic University, Kyiv, Ukraine.

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), International accounting standard 37 (IAS 37) "Provision, contingent liabilities and contingent assets" available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (Accessed 2 October 2013).

19. Mushyns'kyj, V.V. (2010), "The concept and enforcement of liabilities: the economic and legal dimension", Visnyk ZhDTU, vol. 3 (53), pp.136—142.

20. Orlov, I.V. (2010), "The Genesis of the concept of a "liability" in the legal and economic directions accounting", Problemy teorii ta metodolohii bukhholders'koho obliku, kontroliu i analizu. Mizhnarodnyj zbirnyk naukovykh prats', vol. 1(16), pp.170—177.

21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), National accounting standard 1 "General requirements for financial reporting", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (Accessed 2 October 2013).

22. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), National accounting standard 2 "Balance", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99> (Accessed 2 October 2013).

23. Sokolov, Ja.V. (1996), Buhgalters'kij uchet: ot istokov do nashih dnei [Accounting: from the origins to the present day], Audit, JuNITI, Moscow, Russia.

24. Sokolov, Ja.V. (2005), "Liability: what is it?", Zanimatel'naja buhgalterija, [Online], available at: <http://buh.ru/document.jsp?ID=790>. (Accessed 2 October 2013).

25. Tanchuk, I.A. Efimochkin, V.P. and Abova T.E. (1970), Hozhajstvennye objazatel'stva [Economic liabilities], Juridicheskaja literatura, Moscow, Russia.

26. Tkachenko, N.M. (2001), Bukhholders'kyj finansovyj oblik na pidpriemstvakh Ukrainy [Financial accounting at the enterprises of Ukraine], A.S.K., Kyiv, Ukraine.

27. Filimonenkov, O.S. (2004), Finansy pidpriemstv [Finance of the enterprises], 2nd ed, MAUP, Kyiv, Ukraine.

28. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "The civil code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Accessed 2 October 2013).

29. Chabanova, N.V. and Vasylenko, Yu.A. (2002), Bukhholders'kyj finansovyj oblik [Financial accounting], Akademiia, Kyiv, Ukraine.

30. Brownlee, I. and Richard, E. (1998), Corporate Financial Reporting: Text and Cases, Irwin / McGraw-Hill, Boston, USA.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2013 р.